

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۸/۱۴
تاریخ بررسی مقاله: ۱۳۹۲/۰۹/۱۷
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۰۹/۲۹

مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز
بهار و تابستان ۱۳۹۴، دوره‌ی ششم، سال ۲۲
شماره‌ی ۱، صص: ۶۶-۳۹

درس پژوهی، رویکردی نوین در توسعه حرفه‌ای معلمان

* یحیی معروفی

** زهره کرمی

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، دستیابی به تجارب معلمان شرکت‌کننده در گروه‌های درس پژوهی مدارس بود. این پژوهش به شیوه کیفی و با استفاده از روش نظریه داده بنیاد انجام شد. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته گردآوری شدند و نمونه‌گیری هدفمند تا رسیدن به نقطه اشباع ادامه یافت. تحلیل نتایج نشان داد از نظر معلمان شرکت‌کننده، درس پژوهی در سه حوزه دانش، مهارت و نگرش توانسته به توسعه حرفه‌ای آن‌ها کمک کند. دانش شامل: دانش محتوایی، دانش تدریس، و دانش درس پژوهشی؛ مهارت شامل: مهارت‌های فکری، مهارت تدریس، و مهارت درس پژوهی؛ و نگرش شامل: تمایل به همکاری، تمایل به مذاکره، کسب رضایت درونی، و ایجاد انگیزه و علاقه بود. بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهاد می‌شود معلمان از درس پژوهی جهت توسعه حرفه‌ای خود و حل مسائل فرایند یاددهی یادگیری استفاده کرده و در گروه‌های درس پژوهی مدارس، مشارکت فعال داشته باشند.

واژه‌های کلیدی: توسعه حرفه‌ای معلمان، درس پژوهی، نظریه داده بنیاد.

y.marooofi2007@gmail.com

* دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه بوعلی سینا همدان

** دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه بوعلی سینا همدان و مدرس دانشگاه فرهنگیان (نویسنده

karami_z@yahoo.com

مستول)

مقدمه

دنیای امروز که هر لحظه در حال تغییر و دگرگونی است، نیازمند افرادی است که بتوانند خود را با شرایط جدید وفق دهند و از قافله ترقی عقب نمانند. در این دنیای پیچیده و متحول، آموزش و پرورش با رشد روزافزون دانش، اطلاعات و فناوری‌های نوین مواجه است. اگر معلمان برای این شرایط خود را آماده نکنند، قادر به ادامه فعالیت نخواهند بود و در صورت ادامه فعالیت، هم خود متضرر می‌شوند و هم به دانش‌آموزان زیان می‌رسانند. متأسفانه نتایج پژوهش‌ها حاکی از آن است که عملکرد حرفه‌ای معلمان، چندان مطلوب نیست. یافته‌های پژوهش کریمی (۱۳۸۷) نشان داد که معلمان دوره ابتدایی از نظر صلاحیت‌های آموزشی، تدریس، علمی، رفتاری، شخصیتی، اجتماعی، فکری، مدیریتی، عملکردی، اخلاقی، حرفه‌ای، یادگیری مادام‌العمر و فناوری از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند و صلاحیت آنان در مؤلفه‌های فناوری، یادگیری مادام‌العمر، حرفه‌ای، عملکردی، فکری و تدریس از سطح متوسط، کمتر است. نتایج پژوهش دانش‌پژوه و فرزاد (۱۳۸۵) نیز در زمینه ارزشیابی مهارت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی نشان داد که معلمان ابتدایی در اجزای مهم تدریس با برخی نارسایی‌های جدی مواجه هستند. در فعالیت‌های آموزشی به هدف‌های مهارتی، کمتر از هدف‌های دانشی و نگرشی توجه می‌کنند. اکثر آن‌ها پایبند الگوهای سنتی تدریس هستند و از فناوری اطلاعات و روش‌های فعال به صورت محدود استفاده می‌کنند. روش تدریس آن‌ها بیشتر معلم محور است و به روش‌های فعال تدریس چندان توجهی ندارند، در دستیابی به هدف‌های مهارتی نیز موفق نبوده‌اند. همچنین یافته‌های پژوهش دانش‌پژوه (۱۳۸۲) نشان داد که معلمان راهنمایی در برخی از راهکارهای تدریس، مانند فنون پرورش مهارت‌های عملی، ضعف دارند. معلمان مطالب درسی را با زندگی واقعی دانش‌آموزان کمتر ربط می‌دهند و به جای آن‌که دانش‌آموزان را به فرضیه‌سازی و تفکر علمی و حل مسئله وادارند، اغلب سعی می‌کنند محتوای برنامه را با روش‌های غیرفعال به ذهن دانش‌آموزان منتقل کنند. همچنین معلمان از برخی اصول و راهکارهای تدریس که تسهیل‌کننده فرآیند یاددهی یادگیری هستند، آگاهی کافی ندارند یا فرصت اجرای آن‌ها را در کلاس درس پیدا نمی‌کنند. با توجه به آنچه عنوان شد می‌توان گفت توسعه حرفه‌ای معلمان باید یکی از ضروری‌ترین برنامه‌های آموزش و پرورش باشد.

توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان عبارت است از «فرایندها و فعالیت‌های طرح‌ریزی شده به منظور افزایش دانش، مهارت و نگرش حرفه‌ای معلمان تا اینکه بتوانند موجب بهبود یادگیری دانش‌آموزان شوند» (گاسکی^۱، ۲۰۰۰؛ به نقل از طاهری، عارفی، پرداختچی و قهرمانی، ۱۳۹۲). توسعه حرفه‌ای باکیفیت بالا، عنصری اصلی در هر طرح نوین برای ارتقای سطح تعلیم و تربیت است (گاسکی، ۲۰۰۲). نتایج پژوهش باچینسکی و هانسن^۲ (۲۰۱۰) نشان داده که توسعه حرفه‌ای معلمان موجب افزایش دانش محتوایی آن‌ها، استفاده از روش تدریس مبتنی بر پژوهش در کلاس درس و بهبود یادگیری دانش‌آموزان می‌شود. حرفه‌ای شدن معلمان بر جنبه‌های فنی و حرفه‌ای تدریس و ارتقاء موقعیت اجتماعی حرفه معلمی متمرکز است. حرفه‌ای شدن فرآیندی است که به وسیله آن انجام یک حرفه مستلزم داشتن مهارت‌های ویژه‌ای است. معلم حرفه‌ای باید درک عمیق‌تری از دانش محتوایی، رشد کودک، سبک‌های یادگیری، راهبردهای تدریس و مجموعه‌ای جدید از ارزش‌ها همراه با احترام به تفاوت‌های فردی، همکاری با همکاران و گرفتن بازخورد مداوم از تدریس و قابلیت هدایت و تغییر و ارتباط مؤثر داشته باشد (وایلانت^۳، ۲۰۰۷؛ به نقل از کریمی، ۱۳۸۷). معلمان به منظور حرفه‌ای شدن باید صلاحیت‌های مناسب را کسب کنند و به طور مداوم در حال پالایش آن‌ها باشند. کاستر^۴ و همکاران (۲۰۰۵) صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان را به پنج دسته اصلی تقسیم کرده‌اند که عبارت‌اند از ۱) دانش تخصصی شامل: داشتن اطلاعات لازم در زمینه دانش تخصصی، و توسعه و به‌روز نگه‌داشتن آن؛ ۲) ارتباطات شامل: برقراری ارتباط با دانش‌آموزان با داشتن پیشینه مختلف، هدایت انجام وظایف، تحلیل و روشن‌سازی دیدگاه‌های دانش‌آموزان؛ ۳) سازمان‌دهی شامل: تعیین سیستم عملکرد دانش‌آموزان، مدیریت زمان و تنظیم برنامه درسی مطابق اهداف سازمانی؛ ۴) پداگوژی شامل: کمک به دانش‌آموزان و تعیین نیازهای یادگیری، تنظیم برنامه درسی بر اساس نیاز دانش‌آموزان مختلف، طراحی فعالیت‌هایی برای تسهیل یادگیری و رشد فراگیران، استفاده از فناوری اطلاعات در تدریس؛ ۵) صلاحیت رفتاری شامل: داشتن رویکرد دموکراتیک، نگرش پیش‌کنشی، کنجکاوی در مورد تازه‌ها، صداقت و درستی

-
- 1- Guskey
 - 2- Buczynski & Hansen
 - 3- Vaillant
 - 4- Koster

(به نقل از کریمی، ۱۳۸۷).

تربیت حرفه‌ای معلمان در هر عصر متفاوت است و ملاک‌های امروزی تربیت حرفه‌ای معلمان نسبت به گذشته تغییر پیدا کرده است. امروزه در تربیت حرفه‌ای، عنصر حرفه‌ای به فردی اطلاق می‌شود که از طریق کاربرد دانش استانداردها در موقعیت‌های خاص به حل مسئله یا مشکل‌گشایی می‌پردازد. به همین دلیل، شون^۱ اظهار می‌دارد که برنامه‌های تربیت حرفه‌ای را باید به سمتی سوق داد که محصول آن تربیت کارگزاران عملی فکور یا کارگزاران حرفه‌ای باشد که تفکر در حین عمل را به‌عنوان یک هنجار حرفه‌ای پذیرفته باشند. او ویژگی اساسی الگوی تربیت حرفه‌ای خود را در آن می‌داند که به کارگزاران و متصدیان عملی در هر قلمرو حرفه‌ای (در تربیت معلمان و مربیان) فرصت خلق و افزایش دانش حرفه‌ای اعطا شود و از آن‌ها انتظار رود که منحصراً به کاربرد دانش و معرفت تولیدشده توسط دیگران اکتفا نکنند (مهرمحمدی، ۱۳۷۹، ص ۳۲). یکی از راه‌های خلق و افزایش دانش حرفه‌ای، درگیر نمودن معلمان در فرایند پژوهش معلم محور است. زهوریک^۲ یکی از پژوهشگران تعلیم و تربیت، معتقد است که در جریان یاددهی- یادگیری لازم است معلم به‌عنوان پژوهشگر عمل کرده و با به‌کارگیری مهارت‌های فرایند علمی یا مهارت‌های حل مسئله به‌طور مستمر در پی دستیابی به حقیقت باشد و فعالانه و با اتکای به نفس، مسیر رشد و کمال حرفه‌ای را طی نماید (زهوریک، ۱۹۸۷؛ به نقل از مهرمحمدی، ۱۳۷۹، ص ۳۳). گاسکی (۲۰۰۹) نیز ادعا می‌کند که به‌منظور بهبود توسعه حرفه‌ای، مربیان باید با پژوهشگران مشارکت فعال داشته باشند و خودشان هم به انجام تحقیقات مبادرت ورزند. معلمان پژوهشگر، معلمان فکوری هستند که همواره در پی حل مسائل هستند. وست^۳ (۲۰۱۱) بیان می‌کند معلمان فکور همیشه در جستجوی راه‌هایی برای بهبود تدریس خود هستند.

بسیاری از معلمان به‌تنهایی قادر به ارتقاء حرفه‌ای خود نیستند؛ مسائل تدریس را نمی‌شناسند؛ نمی‌توانند مسائلمان را در تدریس حل کنند؛ هرگاه با سؤالی مواجه می‌شوند، جرأت پرسیدن سؤال از همکارشان را ندارند، چون می‌ترسند که به بی‌سوادی متهم شوند؛ از مشاهده کلاس و تدریس خود توسط دیگران نگران می‌شوند؛ از تعامل با سایر معلمان نیز

-
- 1- Schon
 - 2- Zahoric
 - 3- West

به‌منظور حل مسائل تدریس، هراس دارند. ساگور^۱ (۱۹۹۲) اشاره می‌کند که معلمان نسبت به بسیاری از متخصصان زمینه‌های خارج از آموزش و پرورش، منزوی‌تر هستند و از تعامل و همکاری با یکدیگر در سراسر روز لذت کمتری می‌برند. از این‌رو، یکی از روش‌هایی که به توسعه حرفه‌ای معلمان و خارج شدن آن‌ها از این انزوا کمک می‌کند، درس پژوهی است. تعامل بین معلمان، استفاده از تجارب معلمان باتجربه و همکاری و مشارکت فعال، کلید اصلی موفقیت در درس پژوهی است. چارچوب معرفت‌شناختی^۲ برای درس پژوهی را می‌توان به‌صورت ترکیبی از عمل‌گرایی^۳ و سازنده‌گرایی اجتماعی^۴ دانست. به عقیده کرسول^۵ (۲۰۰۷) سازنده‌گرایی اجتماعی، یک جهان‌بینی است که در آن مردم به دنبال درک دنیایی هستند که در آن زندگی و کار می‌کنند؛ بنابراین، سازنده‌گرایی اجتماعی بر ماهیت اجتماعی دانش و اعتقاد به این‌که دانش از طریق تعاملات اجتماعی ایجاد می‌شود، تأکید دارد. همچنین درس پژوهی با نظریه یادگیری^۶ تحولی نیز در ارتباط است. مزیرو، تایلر و همکاران^۷ (۲۰۰۹) یادگیری تحولی را به‌عنوان فرایندی پویا تعریف می‌کنند که ملاک‌های نامعین را دگرگون می‌کند تا آن‌ها را فراگیر، باز، و قادر به تغییر نماید (ص ۲۲). نظریه یادگیری تحولی معلمان را قادر خواهد ساخت تا اصلاحات یا تغییرات پایداری در شیوه ادراک خود از جهان ایجاد کنند و مطابق با آن کار روزانه خود را انجام دهند.

پژوهشگران دریافته‌اند که در برنامه‌های مؤثر توسعه حرفه‌ای، تجارب یادگیری معطوف به محتوایی خاص و روش تدریس، مرتبط با آموزش آن محتوا است؛ این برنامه‌ها حاوی تجارب یادگیری فعال برای معلمان هستند؛ آن‌ها با فعالیت مشارکتی معلمان در گروه‌های یادگیری مرتبط هستند؛ تجربه یادگیری اولیه با آماده‌سازی^۸ مداوم، الگوسازی^۹، و بازخورد تأملی^{۱۰} پشتیبانی می‌شود؛ و فعالیت‌های آن‌ها در واقعیت آموزش روزانه گنجانده

-
- 1- Sagor
 - 2- The epistemological framework
 - 3- Pragmatism
 - 4- Social constructivism
 - 5- Creswell
 - 6- Transformational learning
 - 7- Mezirow, Tyler & Associates
 - 8- Coaching
 - 9- Modeling
 - 10- Reflective feedback

می‌شوند (دارلینگ- هاموند، وی، ریچاردسون، آندره، و ارفانوس^۱، ۲۰۰۹). از آنجا که درس پژوهی^۲ نیز از ویژگی‌های فوق برخوردار است؛ بنابراین برای توسعه حرفه‌ای معلمان، روش مناسبی است.

درس پژوهی که در ژاپن «kenkyu jugyo» نامیده می‌شود، اقدامی ملی برای ارتقاء حرفه‌ای معلم است که در مورد آموزش ریاضیات و علوم دوره ابتدایی، حدود صدسال است که اجرا می‌شود. محققان، پیشرفت پایدار ژاپن در آموزش ریاضیات و علوم را به درس پژوهی معلم محور نسبت داده‌اند (لوئیس^۳، ۲۰۰۲). درس پژوهی یک فرایند یادگیری حرفه‌ای به رهبری معلم است که در آن معلمان به‌طور نظام‌مند تدریس خود را به‌منظور بهبود آموزش و یادگیری موردبررسی قرار می‌دهند (یوشیدا^۴، ۲۰۰۵). مدل درس پژوهی ژاپنی شامل معلمانی است که در گروه‌های مشارکتی کوچک فعالیت می‌کنند. معلمان برای بحث در مورد اهداف یادگیری یکدیگر را ملاقات می‌کنند. این اهداف آموزشی معمولاً دارای گرایش اجتماعی یا عاطفی هستند، مانند «ایجاد تمایل به یادگیری در کودکان» (لوئیس و سوچیدا^۵، ۱۹۹۷، ص ۳۲۰). ارزش‌های فرهنگی ژاپن مواردی همچون همکاری، روح جمعی، بازانندیشی انتقادی خود^۶ و تلاش است (لوئیس، ۲۰۰۲) که این ارزش‌ها به‌شدت با اهداف و فرآیند درس پژوهی درهم‌آمیخته‌اند. «تعلیم و تربیت و معلمان نیز در ژاپن به‌شدت، ارزشمند شمرده می‌شوند. عموم مردم، نقش آموزش در کلاس درس و معلم را ارج می‌نهند و درس پژوهشی‌ها به موقعیت محوری معلمان ژاپنی در آموزش و پرورش ژاپن اذعان دارند. آن‌ها به شکل دادن و تغییر آموزش در کلاس درس کمک می‌کنند (لوئیس و سوچیدا، ۱۹۹۸، ص ۵۰). به گفته‌ی لوئیس و هرد^۷ (۲۰۱۱)، درس پژوهی در محیطی واقعی و پر از انگیزه (کلاس درس) رخ می‌دهد و روش مداومی را برای بحث، مشاهده، و تجزیه و تحلیل آموزش و یادگیری ارائه می‌دهد. این دو محقق، چرخه درس پژوهی را دارای چهار جزء اصلی می‌دانند:

۱. مطالعه برنامه درسی و تدوین اهداف: اهداف یادگیری و انتظارات مربوط به برنامه درسی

- 1- Darling-Hammond, Wei, Richardson, Andree, & Orphanos
- 2- lesson study
- 3- Lewis
- 4- Yoshida
- 5- Tsuchida
- 6- Self-critical reflection
- 7- Hurd

تنظیم می‌شوند؛

۲. **برنامه‌ریزی:** در این مرحله اهداف یادگیری دانش‌آموز، انتظارات از او، و طرحی برای جمع‌آوری داده‌ها تنظیم می‌شود؛

۳. **اجرای درس پژوهشی:** درس توسط یکی از اعضای گروه، تدریس می‌شود و اعضای دیگر به مشاهده و جمع‌آوری اطلاعات می‌پردازند؛

۴. **تأمل:** بعد از اتمام تدریس، بحث و گفتگو پیرامون تدریس صورت می‌گیرد و اصلاحات ضروری انجام می‌شود.

استیپانک و همکاران (۱۳۸۹) نیز فرایند درس پژوهی را شامل پنج مرحله می‌دانند که عبارت‌اند از: تعیین اهداف؛ طراحی درس؛ تدریس، مشاهده و گزارش‌گیری؛ تدریس مجدد و اصلاح؛ و بازتاب و مبادله نتایج (ص ۱۲). طبق این پنج مرحله نیز معلمان با همکاری و مشارکت یکدیگر درگیر در پژوهش پیرامون درس و حل مسائل تدریس می‌شوند. از آنجا که مدت‌های مدیدی است که درس پژوهی در بسیاری از نظام‌های آموزشی از جمله ژاپن اجرا می‌شود، استفاده از آن برای معلمان و مدیران ژاپنی امری عادی به نظر می‌رسد (هاشیموتو، سوبوتا و ایکدا، ۲۰۰۳). یوشیدا (۲۰۰۵) گزارش می‌دهد که درس پژوهی نقشی کلیدی در تحول آموزش ژاپن ایفا کرده است و به میزان قابل توجهی به بهبود یادگیری دانش‌آموزان کمک کرده است. به عقیده لوئیس (۲۰۰۲) درس پژوهی یک عامل بسیار مهم در کمک به نوآوری آموزشی در ژاپن بوده است. ماتورا^۱ (۲۰۱۱) نیز ادعا می‌کند که درس پژوهی در ژاپن به‌طور مؤثر، نظریه را به عمل متصل کرده و معلمان را قادر ساخته درک عمیق‌تری از محتوا و تفکر دانش‌آموزان به دست آورند. بعد از موفقیت درس پژوهی در ژاپن، کشورهای دیگر نیز به این شیوه روی آوردند. یک پروژه مداخله‌ای درس پژوهی که به مدت دو سال در یک مدرسه دولتی محلی در سنگاپور اجرا شد نشان داد که معلمان، مشاهده کلاس‌های واقعی و اشتراک‌گذاری مشاهدات در بحث درسی پس از تحقیقات را مفید می‌دانستند (فنگ، لی، و هارن^۳، ۲۰۰۹). اولسون، وایت، و اسپارو^۴ (۲۰۱۱) دریافتند که درس پژوهی ساختار مناسبی را برای توسعه حرفه‌ای معلم ارائه می‌دهد و از کاربرد این روش در مدارس حمایت کردند. به

1- Hashimoto, Tsubota, & Ikeda

2- Matura

3- Fang, Lee, & Haron

4- Olson, White, & Sparrow

عقیده لوئیس، پری^۱، و هرد (۲۰۰۴)، درس پژوهی قادر به ایجاد حدود هفت مسیر اصلی برای توسعه حرفه‌ای معلم است: «افزایش دانش در موضوع، افزایش دانش موردنیاز برای آموزش، افزایش توانایی مشاهده دانش‌آموزان، شبکه همکاران قوی‌تر، اتصال قوی‌تر فعالیت‌های روزانه به اهداف بلندمدت، انگیزه قوی‌تر و حس اثربخشی، و بهبود کیفیت طرح درس‌های موجود». بنابراین لوئیس، پری، و هرد (۲۰۰۴) یادآوری می‌کنند که ارزش درس پژوهی به مراتب بیش از انجام مجموعه‌ای از فعالیت‌ها است. «درس پژوهی به معنای ساخت مجموعه‌ای از مسیرهایی است که رشد مستمر دانش، منابع فردی، و انگیزه موردنیاز برای بهبود آموزش در کلاس درس و فراتر از آن را میسر می‌سازد».

معلم از طریق درس پژوهی می‌تواند به حل مسائل یادگیری و تدریس بپردازد و دانش‌ها و مهارت‌های خود را توسعه دهند. در جریان درس پژوهی، معلمان با یکدیگر جهت تدوین طرح درس، اجرا و تحلیل نتایج آن در جهت بهبود یادگیری دانش‌آموزان همکاری و مشارکت می‌کنند. گروه‌های درس پژوهی بررسی می‌کنند که دانش‌آموزان چگونه یاد می‌گیرند و تدریس چه چیزی به تجارب یادگیری آن‌ها می‌افزاید. تحقیقات آن‌ها موجب آگاهی در خصوص این موضوع می‌شود که چه انگیزه و علایقی در دانش‌آموزان باعث تداوم حضور و یادگیری آن‌ها در کلاس می‌شود. درس پژوهی، همچنین زمینه‌ای را به منظور بررسی محتوای برنامه درسی ارائه می‌دهد. معلمان در خصوص نحوه انتقال محتوا به دانش‌آموزان، تحقیق و بحث می‌کنند (استیپانک و همکاران، ترجمه ساکی و مدنی، ۱۳۸۹). فیربنکس و لگرون^۲ (۲۰۰۶) در پژوهشی دریافتند که یادگیری و تدریس معلمان از طریق گفت‌وگو در مورد تئوری و عمل برای حمایت تلاش‌های پژوهشی‌شان، دگرگون‌شده است. دابین^۳ (۲۰۱۰) بیان می‌کند در طول اجرای درس پژوهی، معلمان چندین بار در طی دوره چندماهه به منظور توسعه یک درس پژوهشی باهم دیدار می‌کنند. در چرخه درس پژوهی، معلمان در یک گروه برای برنامه‌ریزی، بحث، مشاهده و اصلاح دروس موردپژوهش به صورت مشارکتی باهم کار می‌کنند (لیم، لی، سایتو^۴ و هازن، ۲۰۱۱). به عقیده چوکسکی و فرناندز^۵ (۲۰۰۴) درس پژوهی فرصتی مشترک

-
- 1- Perry
 - 2- Fairbanks & LaGron
 - 3- Dubin
 - 4- Lim, & Saito
 - 5- Chokski & Fernandez

برای معلمان همه سطوح است تا از یکدیگر چیزهایی بیاموزند. به عقیده استیپانک و همکاران، ترجمه ساکی و مدنی (۱۳۸۹) درس پژوهی به معلمان کمک می‌کند عقایدشان را ابراز کنند، دانش و مهارت تدریس خود را بهبود بخشند، درک عمیق‌تری از محتوا به دست آورند و قدرت حل مسئله و تفکر خود را ارتقاء بخشند.

در پژوهش لیم و همکاران (۲۰۱۱) معلمان به‌طورکلی در مورد درس پژوهی نگرش مثبتی داشتند و با شرکت در پروژه‌های درس پژوهی در مدارس مربوطه‌شان موافق بودند. سی‌وهفت نفر از معلمان (۲۹٪) به‌شدت موافق بودند که درس پژوهی به آن‌ها فرصتی برای یادگیری از همکاران و پیشرفت حرفه‌ای ارائه می‌دهد. سی‌وشش معلم (۲۸٪) به‌شدت موافق بودند که درس پژوهی ایده‌هایی به ذهن آن‌ها می‌آورد که آموزش در کلاس درس را تحت تأثیر قرار می‌داد. سی‌وسه معلم (۲۶٪) به‌شدت موافق بودند که درس پژوهی درک آن‌ها را از فرآیندهای یادگیری دانش‌آموزان در یک موضوع خاص افزایش داده است. اگرچه سی نفر از معلمان (۲۳٪) به‌شدت موافق بودند که درس پژوهی/اشتراک/اختیارات و وظایف^۱ را در میان همکاران افزایش می‌دهد، آن‌ها همچنان نسبت به مشاهده تدریستان توسط دیگران مردد بودند. از آنجا که معلمان اغلب جدای از هم و پشت درهای بسته تدریس می‌کنند و به حضور هم‌زمان چند تن از همکاران خود در کلاسشان عادت ندارند، این امری طبیعی به نظر می‌رسد. چوکسکی و فرناندز (۲۰۰۴) نیز استدلال می‌کنند که درس پژوهی می‌تواند ارزیابی‌های مفیدی از عملکرد دانش‌آموز ارائه دهد که این آموزش را تحت تأثیر قرار می‌دهد و بخش مهمی از ارزیابی چرخه یادگیری محسوب می‌شود. نتایج پژوهش لیم و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد با توجه به تجربه اجرای درس پژوهی در مدارس سنگاپور، اگرچه معلمان به‌طورکلی نسبت به ارزش درس پژوهی متقاعد شده‌اند، ولی آن‌ها به پشتیبانی بیشتری برای رشد درس پژوهی در مدارسشان نیاز دارند. فراهم آوردن فضا و زمان مناسب یک بعد است، اما به‌رحال معلمان به ابزارهایی برای مشارکت در درس پژوهی نیاز دارند. این ابزارها شامل دسترسی به مواد برنامه درسی^۲، کتاب‌های منبع^۳ برای معلم، نمونه آزمون‌ها^۴ و ارزشیابی‌ها، و همچنین دسترسی به

-
- 1- Collegiality
 - 2- curriculum materials
 - 3- resource books
 - 4- assessment exemplars

افراد مرجع که می‌توانند در خلال جلسات برنامه‌ریزی و بحث‌های درسی پس از تحقیقات به معلمان، مشاوره بدهند.

نتایج حاصل از پژوهش خاک‌باز، فدایی و موسی‌پور (۱۳۸۷) نشان داد که درس پژوهی می‌تواند الگویی مطلوب در توسعه حرفه‌ای معلمان باشد. در این پژوهش، اجرای درس پژوهی در دو گروه معلمان ریاضی راهنمایی توانست بر ادراک معلمی اثر مثبت بگذارد، اعمال معلمی را تقویت کند و ارزش‌های معلمی را بهبود بخشد. در این پژوهش، ادراک معلمی شامل دانش معلمی و دانش ارزیابی بود. اعمال معلمی شامل مشارکت و اقدام و ارزش‌های معلمی شامل پذیرش توانایی خود، پذیرش یادگیری از دیگران، پذیرش نقادی، نگرش نسبت به یادگیری، و نگرش نسبت به ماهیت علم بود که درس پژوهی آن‌ها را بهبود بخشید. این پژوهش حاضر نیز درصدد است تجارب دانشجو معلمان شرکت‌کننده در گروه‌های درس پژوهی مدارس را مورد تحلیل قرار داده و به این سؤال پاسخ دهد که درس پژوهی در چه جنبه‌هایی می‌تواند به توسعه حرفه‌ای معلمان کمک کند؟

روش پژوهش

در این پژوهش به‌منظور دستیابی به تجارب شرکت‌کنندگان از نظریه داده بنیاد استفاده شد. شرکت‌کنندگان در این پژوهش ۱۵ نفر از دانشجو معلمانی بودند که در رشته‌های مختلف کارشناسی دانشگاه فرهنگیان پردیس شهید باهنر همدان مشغول تحصیل بودند. این دانشجو معلمان، هم‌زمان با تحصیل، در مقاطع ابتدایی و راهنمایی نیز مشغول تدریس بودند. با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند، دانشجو معلمانی که در گروه‌های درس پژوهی مدارس شرکت داشتند، شناسایی شدند و با آن‌ها مصاحبه‌ای عمیق نیمه ساختاریافته به عمل آمد. آن‌ها در مصاحبه تجارب خود را از شرکت در گروه درس پژوهی بیان کردند و در مورد آنچه از طریق درس پژوهی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم کسب کرده بودند، صحبت کردند. بعد از هر مصاحبه، داده‌ها تحلیل می‌شدند و نمونه‌گیری نظری تا رسیدن به نقطه اشباع ادامه یافت. به‌منظور بررسی روایی، مقوله‌های به‌دست‌آمده توسط شرکت‌کنندگان مورد بازبینی قرار گرفت که نظر آن‌ها تأیید مقوله‌ها بود. برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل داده‌های نظریه داده بنیاد استفاده شد. کدگذاری در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی صورت گرفت. در این پژوهش ابتدا طی کدگذاری باز، کدهای مناسب به بخش‌های مختلف داده‌ها اختصاص یافت و

مفاهیم شناسایی شدند (جدول شماره ۱). در مرحله بعد از طریق کدگذاری محوری، ابعاد متفاوت مقوله‌ها و پیوند میان آن‌ها بررسی شد و مؤلفه‌ها شناسایی شدند (جدول شماره ۲). در پایان، مؤلفه‌ها در طبقات مشابه قرار گرفتند و به ابعاد کلی ربط داده شدند (جدول شماره ۳). با توجه به یافته‌های حاصل از کدگذاری باز و محوری و انتخابی در شکل شماره ۱ و ۲ مدل توسعه حرفه‌ای معلمان از طریق درس پژوهی ارائه شد.

یافته‌ها

به‌منظور تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه، متن مصاحبه روی کاغذ ثبت شد و سپس به‌منظور شناسایی مفاهیم، کدگذاری باز صورت گرفت که نتایج آن در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج کدگذاری باز

مفاهیم	نمونه داده‌ها	شناسه
دانش مواد موضوعی	<ul style="list-style-type: none"> * طی بحث در گروه درس پژوهی، اطلاعات بیشتری در مورد موضوع درس کسب کردم. * من با اطلاعاتی آشنا شدم که قبلاً آشنا نبودم. * طی گفتگوها برخی از اطلاعات اشتباهی را هم که در مورد موضوع داشتم، تصحیح کردم. * با بحث عمیق بین معلمان، مخصوصاً معلمان باتجربه، یک معلم به اطلاعات باارزشی دست پیدا می‌کند. * به‌منظور نوشتن طرح درس، مجبور بودم اطلاعات عمیقی در مورد موضوع پیدا کنم که باعث شد کتاب‌هایی در این زمینه مطالعه کنم، با مطالعه کتاب‌هایی در خصوص موضوع درس به اطلاعات جدیدی دست یافتم. 	۱
دانش مسائل یاددهی یادگیری	<ul style="list-style-type: none"> * با شرکت در گروه درس پژوهی، به اطلاعاتی در مورد مسائل دانش آموزان در یادگیری و مسائل تدریس دست یافتم. * فهمیدم که یادگیری چه موضوعاتی و چرا برای دانش‌آموزان مشکل است و همچنین با برخی از مسائل تدریس نیز آشنا شدم. * بحث پیرامون انتخاب موضوع برای درس پژوهی این دانش را به من داد که تدریس برخی موضوعات نسبت به موضوعات دیگر مشکل‌تر است. * بعد از مشاهده تدریس همکارانم نیز با انواع مشکلات در تدریس، بهتر آشنا شدم. 	۲
دانش روش‌های تدریس	<ul style="list-style-type: none"> * برای نوشتن طرح درس، و اجرای تدریس و ... کتاب‌های روش تدریس را مطالعه کردم که باعث شد با روش‌های تدریس بیشتر آشنا شوم. * بحث در گروه پیرامون انتخاب روش تدریس مناسب و نحوه اجرای آن‌ها اطلاعات خوبی در مورد روش‌های تدریس به من داد. 	۳

شناسه	نمونه داده‌ها	مفاهیم
	* با توجه به اینکه همه گروه تأکید به استفاده از روش‌های نوین داشتند، با جستجو و بحث پیرامون این روش‌ها با آن‌ها بیشتر آشنا شدم.	
۴	* موقع نوشتن طرح درس در مورد اینکه چه فعالیت‌هایی را برای معلم و دانش‌آموزان تنظیم کنیم، بحث و گفتگو می‌کردیم. هرکسی فعالیتی را پیشنهاد می‌داد. برخی تأیید و برخی رد می‌شدند. طی گفتگوها من با اصول تنظیم تجارب یادگیری و تدریس آشنا شدم. * من فهمیدم که هر فعالیتی مفید نیست و فعالیت‌هایی برای دانش‌آموزان مفید است که آن‌ها را به تفکر و فعالیت ذهنی وادارد و برای آن‌ها جذابیت داشته باشد. * درس پژوهی به من کمک کرد اطلاعات بیشتری در مورد فعالیت‌های تدریس و یادگیری کسب کنم.	دانش تجارب یادگیری و تدریس
۵	* با شرکت در گروه درس پژوهی در مورد رسانه‌ها و مواد آموزشی اطلاعات جدیدی به دست آوردم. * کاربرد برخی از مواد آموزشی را نمی‌دانستم که با کاربرد آن‌ها آشنا شدم و موقع مشاهده تدریس همکارم، نحوه استفاده از آن‌ها را یاد گرفتم.	دانش رسانه‌ها و مواد آموزشی
۶	* با توجه به اینکه تدریس ما مبتنی بر فناوری بود از همکارانم اطلاعاتی در مورد فناوری اطلاعات و ارتباطات یاد گرفتم. * در مورد روش‌های استفاده از این فناوری در تدریس، اطلاعات جدیدی به دست آوردم. * بحث در گروه پیرامون دریافت منابعی مثل پویانمایی و تصویر از اینترنت به من کمک کرد تا با سراچه‌های مفیدی هم آشنا شوم.	دانش فناوری اطلاعات و ارتباطات
۷	* موقع تنظیم طرح درس در مورد روش ایجاد انگیزه، بحث و گفتگوهای زیادی صورت گرفت که من از این گفتگوها به روش‌های مناسب ایجاد انگیزه پی بردم و با اصول آن آشنا شدم.	دانش روش‌های ایجاد انگیزه
۸	* طی مشاهده تدریس معلم و بحث‌های بعد از تدریس به اطلاعاتی در مورد نحوه برخورد درست با دانش‌آموزان دست‌یافتیم. * من همیشه در مدیریت کلاس با مشکل مواجه بوده‌ام که با شرکت در این گروه تا حدودی به اشکالاتم پی بردم. * من به این دانش دست‌یافتیم که برای مدیریت کلاس باید دانش‌آموزانم را در تنظیم و اجرای قوانین کلاس مشارکت دهم.	دانش مدیریت کلاس
۹	* بحث و گفتگو در گروه درس پژوهی به من کمک کرد تا اطلاعات بیشتری در مورد ارزشیابی به دست آورم. * در مورد ارزشیابی آغازین، تکوینی و پایانی اطلاعات خوبی موقع بحث در مورد طرح درس کسب کردم.	دانش ارزشیابی
۱۰	* تجارب معلمان باتجربه در گروه به من کمک کرد تا با اصول طرح درس نویسی بهتر آشنا شوم. * بعد از بحث پیرامون طرح درس، توانستم اشکالات قبلی‌ام را تصحیح کنم. * نوشتن طرح درسی با جزئیات کامل باعث شد بهتر با طرح درس آشنا شوم.	دانش طرح درس نویسی

شناسه	نمونه داده‌ها	مفاهیم
۱۱	* برای اجرای بهتر درس پژوهی، کتاب‌ها و جزواتی را مطالعه کردم. * بحث و گفتگوهای گروهی باعث شد با درس پژوهی، مراحل، نحوه اجرا و مزایای آن بهتر آشنا شوم.	دانش اجرای درس پژوهی
۱۲	* برای نوشتن گزارش درس پژوهی باید اصولی رعایت می‌شد. به‌منظور رعایت آن اصول، مجبور به مطالعه و گفتگو بودیم که به ما کمک کرد اطلاعات لازم در مورد نوشتن گزارش درس پژوهی را کسب کنیم.	دانش گزارش‌نویسی درس پژوهی
۱۳	* قبلاً نمی‌توانستم مسائل تدریس را تشخیص دهم ولی با شرکت در گروه درس پژوهی فکر می‌کنم اکنون قادرم مسائل را به‌خوبی شناسایی کنم. * تجربه درس پژوهی به من کمک کرد در کلاس خودم مسائلی را پیدا کردم که قبلاً به آن‌ها توجهی نداشتم.	مهارت مسئله‌یابی
۱۴	* با شرکت در گروه درس پژوهی تجارب زیادی در مورد حل مسائل تدریس به دست آوردم. * فهمیدم که برای حل مسئله باید چه کارهایی انجام دهم. با روش‌های حل مسائل تدریس بیشتر آشنا شدم. * فهمیدم که بسیاری از مسائل تدریس را با استفاده از روش‌های تدریس و رسانه‌ها می‌توان حل کرد. * تعامل با همکاران را برای حل مسئله بسیار مفید می‌دانم. * بعد از آن تجربه، احساس می‌کنم بهتر می‌توانم مسائل تدریس را حل کنم. * قبلاً فکر می‌کردم مشکل دانش‌آموزان دیرآموز قابل‌حل نیست ولی اکنون در پی راه‌حلهایی برای حل مشکل یکی از دانش‌آموزان دیرآموز کلاس هستم.	مهارت حل مسئله
۱۵	* با شرکت در گروه درس پژوهی انتقاد کردن را یاد گرفتم. * بعد از تدریس معلم همکار باید تدریس او را ارزیابی می‌کردیم که این کار به من کمک کرد جرأت انتقاد کردن از دیگران را پیدا کنم. * در مورد روش‌ها و رسانه‌ها نیز بحث می‌کردیم و هر بحثی در گروه ممکن بود با انتقاد همراه باشد که این فرصت را برای ما ایجاد کرد که انتقاد کردن و انتقادپذیری را تمرین کنیم.	مهارت تفکر انتقادی
۱۶	* به‌منظور ارائه ایده‌های نو باید فکر می‌کردیم. فکر کردن در مورد روش‌های تدریس نو، ابزارهای نو برای تدریس، فعالیت‌های ابتکاری و ... به من کمک کرد خلاقیتم را تقویت کنم. * اکنون در تنظیم فعالیت‌های کلاسی‌ام همیشه به ایده‌های نو فکر می‌کنم.	مهارت تفکر خلاق
۱۷	* بعد از تدریس اول، همکارانم اشکالات اجرای روش تدریس را عنوان کردند که این به من کمک کرد با اشکالاتم بیشتر آشنا شوم. بعد از تدریس دوم دیگر اشکالی در اجرای روش نداشتم و اکنون با مهارت می‌توانم آن روش را اجرا کنم. * همکارانم نیز با نحوه اجرای آن روش تدریس آشنا شدند. * مشاهده تدریس همکاران با تجربه به من کمک کرد نحوه اجرای برخی از روش تدریس‌ها را یاد بگیرم.	مهارت اجرای روش‌های تدریس
۱۸	* بحث و گفتگو در گروه، و مشاهده تدریس همکاران به من کمک کرد تجربه خوبی در تنظیم تجارب تدریس و یادگیری کسب کنم. * بعد از شرکت در گروه درس پژوهی تجارب تدریس و یادگیری بهتری را در کلاس اجرا می‌کنم.	مهارت تنظیم تجارب

شناسه	نمونه داده‌ها	مفاهیم
۱۹	* با مشاهده تدریس همکارانم، تجارب خوبی در مورد رسانه‌ها و مواد آموزشی و نحوه استفاده از آن‌ها در تدریس ریاضی کسب کردم. * قبلاً از رسانه‌ها چندان استفاده نمی‌کردم و مهارت استفاده از آن‌ها را نداشتم؛ ولی بعد از اینکه در گروه درس پژوهی به اهمیت استفاده از رسانه‌ها در حل مسئله پی بردم و تأثیر آن‌ها را مشاهده کردم، اکنون در کلاس به خوبی از رسانه‌ها استفاده می‌کنم.	مهارت استفاده از رسانه
۲۰	* با تجاربی که از همکاران کسب کردم، می‌توانم برای تدریس دروس مختلف رسانه‌هایی را بسازم. * مشاهده تدریس همکارانم به من ایده‌هایی برای تولید رسانه داد. * برای خوب تدریس کردن موضوعات مشکل، رسانه می‌سازم و از طریق آن تدریس می‌کنم تا دانش‌آموزان بهتر یاد بگیرند.	مهارت تولید رسانه
۲۱	* شرکت در گروه درس پژوهی به من این تجربه را داد که از فناوری‌های نوین چگونه باید استفاده کرد.	مهارت استفاده از فناوری‌های نوین
۲۲	* با توجه به اینکه در گروه درس پژوهی بحث‌های زیادی در مورد روش‌های ایجاد انگیزه صورت می‌گرفت، من به تجارب ارزشمندی دست‌یافتیم و اکنون در کلاس از آن‌ها استفاده می‌کنم.	مهارت ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان
۲۳	* با شرکت در گروه درس پژوهی، اصولی را از همکارانم یاد گرفتم. بعد از اینکه آن اصول را در کلاس اجرا کردم به اهمیت آن‌ها پی بردم. * قبلاً برای هر گروه‌بندی، کلاس شلوغ می‌شد و نمی‌توانستم کلاس را مدیریت کنم ولی با اجرای تجربه‌ای که از درس پژوهی به دست آوردم، دیگر این اتفاق نمی‌افتد.	مهارت مدیریت کلاس
۲۴	* در جریان نوشتن طرح درس و طی بحث و گفتگوهایی که در گروه صورت می‌گرفت با انواع ارزشیابی در تدریس بهتر آشنا شدم. قبلاً ارزشیابی‌ها را اجرا نمی‌کردم و ارزشیابی تکوینی را هم درست اجرا نمی‌کردم؛ ولی بعد از شرکت در گروه درس پژوهی ارزشیابی آغازین، تکوینی و پایانی را به‌درستی در طرح درس و موقع تدریس اجرا می‌کنم.	مهارت ارزشیابی
۲۵	* شرکت در گروه درس پژوهی به بسیاری از سؤالات من در مورد طرح درس نویسی پاسخ داد و بسیاری از اشکالات مرا رفع کرد.	مهارت طرح درس نویسی
۲۶	* قبلاً در مورد درس پژوهی مطالبی را مطالعه کرده بودیم؛ ولی مهارت اجرای آن را نداشتم. با شرکت در گروه درس پژوهی اکنون من و همکارانم به خوبی قادریم برای حل مسائل تدریس و یادگیری درس پژوهی انجام دهیم.	مهارت انجام درس پژوهی
۲۷	* با نوشتن مشارکتی گزارش درس پژوهی، بحث و گفتگو پیرامون گزارش و ارزیابی‌های انجام‌شده تجربه مفیدی برای نوشتن گزارش درس پژوهی کسب کردم. * قبلاً گزارش اقدام پژوهی نوشته بودم ولی با نوشتن گزارش درس پژوهی آشنایی نداشتم. طی این تجربه، من و همکارانم مهارت نوشتن گزارش درس پژوهی را کسب کردیم.	مهارت گزارش نویسی درس پژوهی
۲۸	* بعد از شرکت در گروه درس پژوهی اکنون این تمایل در من ایجاد شده که دانش خود را به‌راحتی در اختیار همکارانم قرار دهم. * سؤالاتی را که همکارانم در مورد موضوع، روش تدریس و ... می‌پرسند را پاسخ می‌دهم و میل دارم آن‌ها به آن‌ها کمک کنم.	همکاری در ارتقاء دانش همکاران

شناسه	نمونه داده‌ها	مفاهیم
۲۹	* درس پژوهی این جو را در مدرسه ما ایجاد کرده که همه احساس می‌کنند باید به همدیگر کمک کنند، چون در جریان درس پژوهی به اهمیت آن پی بردیم. * من تمایل دارم اگر تجربه‌ای داشته باشم در اختیار همکارانم قرار دهم تا مهارت آن‌ها در تدریس بیشتر شود.	همکاری در ارتقاء مهارت همکاران
۳۰	* با تجربه‌ای که از درس پژوهی به دست آوردم به این نکته پی بردم که مشارکت بسیار مؤثر است و به حل مسائل کمک می‌کند و اکنون معلمان با هر مسئله‌ای در تدریس مواجه باشند، تا جایی که در توانم باشد به آن‌ها کمک می‌کنم.	همکاری در حل مسائل همکاران
۳۱	* تجربه درس پژوهی به من کمک کرد از پرسیدن سؤالاتم پیرامون تدریس، هراسی نداشته باشم و به همین علت این جرأت در من ایجاد شد که پیرامون یادگیری از همکاران، همواره با آن‌ها گفتگو کنم. * ما اوقات زیادی را با همکارانمان می‌گذرانیم، بنابراین باید از این فرصت برای یادگیری استفاده کنیم.	مذاکره به منظور یادگیری از همکاران
۳۲	* بعد از اجرای درس پژوهی در مدرسه ما فرهنگ گفتگو برای یادگیری، تقویت شده و در من هم این انگیزه به وجود آمده که برای یاددهی به همکارانم بیشتر با آن‌ها صحبت کنم.	مذاکره به منظور یاددهی به همکاران
۳۳	* با توجه به اینکه در گروه درس پژوهی برای حل مسئله گفتگو می‌کردیم به اهمیت آن پی بردیم. * اکنون معلمان در مدرسه ما برای حل مسائلمان در تدریس با دیگر همکاران، بیشتر گفتگو می‌کنند.	مذاکره به منظور حل مسائل همکاران
۳۴	* از تجربه شرکت در گروه درس پژوهی، لذت بردم؛ زیرا از آن طریق، چیزهای زیادی یاد گرفتم.	رضایت درونی از یادگیری
۳۵	* همیشه برای تدریس موضوعی که برای درس پژوهی انتخاب کرده بودیم، مشکل داشتم و دانش‌آموزان نمی‌توانستند آن موضوع را خوب درک کنند. با کسب این تجربه از اینکه توانسته بودیم به کمک هم این مشکل را حل کنیم، بسیار خوشنود بودم و احساس رضایت می‌کردم.	رضایت درونی از حل مسئله در تدریس
۳۶	* بعد از موفقیت درس پژوهی در حل مسئله و تجارب مفیدی که برای من و همکارانم ایجاد کرده بود تمایل پیدا کردم برای حل سایر مسائل تدریس نیز در گروه‌های درس پژوهی شرکت کنم و طرح پژوهی انجام دهم.	ایجاد انگیزه جهت انجام درس پژوهی
۳۷	* با شرکت در گروه درس پژوهی علاقه من به تدریس و یادگیری بیشتر شده و اکنون در مورد تدریس و یادگیری با همکارانم بیشتر بحث می‌کنم. * دوست دارم روش‌ها و ابزارهای جدید تدریس را بشناسم و از تجارب همکارانم استفاده کنم.	افزایش انگیزه نسبت به تدریس و یادگیری
۳۸	* تجربه حل مسئله تدریس در درس پژوهی این علاقه را در من ایجاد کرد که نسبت به مسائل تدریس نباید بی‌تفاوت باشم، چون من مسئولم و مسئولیت دارم که آن مسائل را حل کنم.	افزایش علاقه نسبت به حل مسائل تدریس

بعد از اینکه مفاهیم، شناسایی شدند برای دستیابی به مؤلفه‌ها، کدگذاری محوری صورت گرفت که نتایج آن در جدول شماره ۲، ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج کدگذاری محوری

شناسه	مفاهیم	مؤلفه‌ها
۱-۲	دانش مواد موضوعی + دانش مسائل یاددهی یادگیری	دانش محتوایی
۳-۱۰	دانش روش‌های تدریس + دانش تجارب یادگیری و تدریس + دانش رسانه‌ها و مواد آموزشی + دانش فناوری اطلاعات و ارتباطات + دانش روش‌های ایجاد انگیزه + دانش مدیریت کلاس + دانش ارزشیابی + دانش طرح درس نویسی	دانش تدریس
۱۱-۱۲	دانش اجرای درس پژوهی + دانش گزارش‌نویسی درس پژوهی	دانش درس پژوهی
۱۳-۱۶	مهارت مسئله‌یابی + مهارت حل مسئله + مهارت تفکر انتقادی + مهارت تفکر خلاق	مهارت‌های فکری
۱۷-۲۵	مهارت اجرای روش‌های تدریس + مهارت تنظیم تجارب + مهارت استفاده از رسانه + مهارت تولید رسانه + مهارت استفاده از فناوری‌های نوین + مهارت ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان + مهارت مدیریت کلاس + مهارت ارزشیابی + مهارت طرح درس نویسی	مهارت تدریس
۲۷-۲۶	مهارت انجام درس پژوهی + مهارت گزارش‌نویسی درس پژوهی	مهارت درس پژوهی
۲۸-۳۰	همکاری در ارتقاء دانش همکاران + همکاری در ارتقاء مهارت همکاران + همکاری در حل مسائل همکاران	تمایل به همکاری
۳۱-۳۳	مذاکره به‌منظور یادگیری از همکاران + مذاکره به‌منظور یاددهی به همکاران + مذاکره به‌منظور حل مسائل همکاران	تمایل به مذاکره
۳۴-۳۵	رضایت درونی از یادگیری + رضایت درونی از حل مسئله در تدریس	کسب رضایت درونی
۳۶-۳۸	ایجاد انگیزه جهت انجام درس پژوهی + افزایش انگیزه نسبت به تدریس و یادگیری + افزایش علاقه نسبت به حل مسائل تدریس	ایجاد انگیزه و علاقه

در پایان، کدگذاری انتخابی صورت گرفت و ابعاد کلی شناسایی شدند که در جدول شماره ۳ به آن‌ها اشاره شده است. *پروژه‌گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*

بر اساس یافته‌های حاصل از کدگذاری باز، محوری و انتخابی، می‌توان مدل توسعه حرفه‌ای معلمان از طریق درس پژوهی را در شکل شماره ۱ مشاهده نمود.

بر اساس مدل فوق، تجارب معلمان شرکت‌کننده در درس پژوهی، نشان داد که درس پژوهی در سه بعد دانش، مهارت و نگرش به توسعه حرفه‌ای معلمان کمک می‌کند. معلمان با شرکت در گروه‌های درس پژوهی، مهارت‌های حرفه‌ای فوق را کسب می‌کنند که این مهارت‌های حرفه‌ای می‌تواند به توسعه حرفه‌ای آن‌ها کمک کند.

جدول ۳. نتایج کدگذاری انتخابی

موضوع	ابعاد	مؤلفه‌ها
توسعه حرفه‌ای معلمان	دانش	دانش محتوایی
		دانش تدریس
		دانش درس پژوهی
	مهارت	مهارت‌های فکری
		مهارت‌های تدریس
		مهارت درس پژوهی
	نگرش	تمایل به همکاری
		تمایل به مذاکره
		کسب رضایت درونی
		ایجاد انگیزه و علاقه

شکل ۱.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد با توجه به تجارب معلمان، درس پژوهی به توسعه مهارت‌های حرفه‌ای معلم در سه بعد دانش، مهارت و نگرش کمک می‌کند که در زیر به تحلیل و تفسیر این یافته‌ها می‌پردازیم.

بعد دانش

۱- دانش محتوایی: شامل ۲ دسته فرعی دانش مواد موضوعی، و دانش مسائل یاددهی-یادگیری.

با توجه به اظهارات معلمان (در جدول شماره ۱ نمونه داده‌ها آورده شده است) در جریان طراحی و اجرای درس پژوهی، در زمینه موضوع موردبررسی ساعت‌ها بحث و گفتگو کرده‌اند، مطالعه کرده و اطلاعات جمع‌آوری نموده‌اند. به گفته آن‌ها این عمل باعث شده درکشان از دانش موضوعی گسترش یابد. همچنین اظهار نموده‌اند که اجرا و مشاهده تدریس همکاران، موقعیت ارزشمندی برای آن‌ها فراهم نموده که به درک دانش موضوعی آن‌ها کمک کرده است و باعث شده اشکالات قبلی‌شان برطرف شود و از یکدیگر چیزهایی بیاموزند. معلمان شرکت‌کننده در مراحل مختلف درس پژوهی از جمله نوشتن طرح درس، بحث پیرامون موضوع موردنظر و تبیین آن، بحث پیرامون روش‌های مناسب برای تدریس موضوع، مشاهده تدریس همکاران و ارزیابی تدریس آن‌ها، مشارکت فعال دارند. بحث‌ها و گفتگوها به معلمان کمک می‌کند که در خصوص دانش محتوایی موردنظر اطلاعات زیادی کسب کنند و چون در جریان کسب این اطلاعات، درگیری فعال با موضوع موردنظر دارند، یادگیری عمیق‌تری در خصوص دانش محتوایی کسب خواهند نمود. برخی معلمان در گروه درس پژوهی نسبت به سایر معلمان، تجربه بیشتری در خصوص دانش محتوایی دارند و آن‌ها نیز به افزایش دانش سایر معلمان کمک خواهند نمود؛ مثلاً اگر معلم کم‌تجربه‌ای، دانش ضعیفی در مورد ترکیب وصفی و اضافی داشته باشد، در اثر تعامل با همکاران، ضعف او در این دانش محتوایی برطرف خواهد شد. همچنین برخی از معلمان به علت تجربه کمتر، ممکن است با مسائل تدریس و چرایی و چگونگی آن‌ها آشنا نباشند که در جریان شرکت در گروه‌های درس پژوهی این دانش را کسب خواهند نمود. معلمان شرکت‌کننده در گروه‌های درس پژوهی برای انتخاب موضوع،

لازم است مدت‌ها بحث و گفتگو کنند و موضوعی را انتخاب کنند که برای تدریس و یادگیری، مشکل و چالش‌برانگیز باشد، بحث و گفتگو پیرامون موضوع و مشاهده تدریس همکاران در جریان اجرا، دانش عمیقی به معلمان در مورد آشنایی با مسائل یاددهی و یادگیری می‌دهد.

۲- **دانش تدریس:** شامل ۸ دسته فرعی دانش روش‌های تدریس، دانش تجارب یادگیری و تدریس، دانش رسانه‌ها و مواد آموزشی، دانش فناوری اطلاعات و ارتباطات، دانش روش‌های ایجاد انگیزه، دانش مدیریت کلاس، دانش ارزشیابی و دانش طرح درس نویسی. تجارب معلمان شرکت‌کننده در درس پژوهی نشان داد که درس پژوهی می‌تواند به دانش تدریس آن‌ها کمک کند. در جریان طراحی و اجرای درس پژوهی، معلمان با یکدیگر در گروه، پیرامون بهترین روش برای تدریس موضوع، بهترین فعالیت‌ها برای اجرا در کلاس، بهترین روش برای ایجاد انگیزه، نحوه درگیر کردن دانش‌آموزان در کلاس، نحوه ارزشیابی، نحوه طرح درس نویسی و ... بحث و گفتگو می‌کنند که تبادل تجربیات در این زمینه بین معلمان باعث می‌شود از دانش یکدیگر بهره برده و دانش تدریس خود را توسعه دهند. معمولاً در گروه‌های درس پژوهی، معلمی که تجربه بیشتری دارد داوطلب تدریس می‌شود؛ هنگام اجرای تدریس توسط معلم باتجربه، سایر معلمان از تدریس او چیزهای زیادی می‌آموزند. آن‌ها دانشی از روش‌های تدریس، فعالیت‌های یادگیری، نحوه استفاده از رسانه‌ها، ایجاد انگیزه، مدیریت کلاس و ... به دست می‌آورند. آنچه آن‌ها از این طریق کسب می‌کنند، بسیار عینی و ملموس است؛ بنابراین یادگیری بهتری را به دنبال خواهد داشت. به‌طور مثال معلمان با مشاهده معلمی که با روش بدیعه پردازی تدریس می‌کند، با این روش تدریس و نحوه اجرای آن، بهتر آشنا خواهند شد. بعد از تدریس توسط معلم، لازم است تدریس وی ارزیابی شود که این فعالیت نیز با توجه به اینکه با بحث پیرامون کلیه مراحل تدریس، همراه است به گسترش دانش تدریس کمک خواهد کرد.

۳- **دانش درس پژوهشی:** شامل ۲ دسته فرعی دانش اجرای درس پژوهی و دانش گزارش‌نویسی درس پژوهی.

آشنایی با درس پژوهی، چیزی نیست که به‌راحتی از طریق مطالعه و خواندن مطالبی در این خصوص کسب شود. به گفته معلمان، با شرکت در گروه‌های درس پژوهی و از طریق

درگیری در این فرایند هم به شکل تئوری با این دانش آشنا شده‌اند و هم نحوه اجرای آن را در عمل آموخته‌اند. معلمان شرکت‌کننده در گروه درس پژوهی با اجرای عملی، درگیری فعال و شرکت در یک فعالیت مشارکتی از مزیت یادگیری فعال، یادگیری عینی و یادگیری مشارکتی بهره‌مند شده و دانش اجرا و گزارش‌نویسی درس پژوهی را بهتر می‌آموزند. آن‌ها بر سر درس پژوهی و نحوه اجرای آن، بحث و گفتگو می‌کنند و از تجارب یکدیگر بهره‌مند می‌شوند، بنابراین دانش مؤثری در این زمینه کسب می‌کنند.

بعد مهارت

۱- **مهارت‌های فکری:** شامل ۴ دسته فرعی مهارت مسئله‌یابی، مهارت حل مسئله، مهارت تفکر انتقادی و مهارت تفکر خلاق.

معلمان عنوان نمودند که در گروه‌های درس پژوهی بر سر حل مشکل بحث می‌کردند، از همدیگر انتقاد می‌کردند، ساعت‌ها فکر کرده و به جستجوی روش‌های نوآورانه‌ای برای تدریس می‌پرداختند. آن‌ها این تجارب را بسیار مفید می‌دانستند. بنابراین می‌توان گفت این‌گونه درگیری‌های ذهنی، زمینه تقویت مهارت‌های فکری آن‌ها را فراهم آورده و به آن‌ها کمک کرده نقش معلم فکور را تمرین کنند. تعامل با همکاران در گروه درس پژوهی این امکان را برای معلمان ایجاد می‌کند که بتوانند مسائل تدریس را حل کنند و این تجربه حل مسائل تدریس، به آن‌ها مهارت و جرأت می‌دهد که احساس کنند در حل مسائل، توانمند هستند. در جریان اجرای درس پژوهی، معلمان تلاش می‌کنند مسئله‌ای را حل کنند و برای حل مسئله سعی می‌کنند از توانایی‌های فکری خود استفاده کنند. آن‌ها باید برای حل مسئله، طرح‌ها و ایده‌های نو و خلاقانه‌ای را به‌کارگیرند، بنابراین فکر می‌کنند و طرح‌ها و ایده‌های نو برای تدریس موضوع پیشنهاد می‌دهند. تجربه نمودن ایده‌های نو و ارائه طرح‌های نو، احساس و توانمندی تفکر خلاقانه را در آن‌ها ایجاد می‌کند. معلمان در گروه‌های درس پژوهی و در مرحله ارزیابی تدریس به‌راحتی می‌توانند از همدیگر انتقاد کنند، چرا که در آنجا انتقاد به حل مسئله کمک می‌کند؛ تجربه نمودن این محیط برای معلمان باعث می‌شود به‌تدریج، انتقادپذیر شده و تفکر انتقادی پیدا کنند. وقتی در محیطی قرار می‌گیرند که در مراحل مختلف به مهارت‌های فکری نیاز است، پس سعی می‌کنند آن مهارت‌ها را به‌کارگیرند.

۲- **مهارت تدریس:** شامل ۸ دسته فرعی مهارت در اجرای روش‌های تدریس، مهارت تنظیم

تجارب یادگیری و تدریس، مهارت استفاده از رسانه‌ها و مواد آموزشی، مهارت استفاده از فناوری‌های نوین، مهارت ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان، مهارت مدیریت کلاس، مهارت ارزشیابی و مهارت طرح درس نویسی.

معلمان بیان کردند که در جریان شرکت در گروه‌های درس پژوهی بسیاری از مهارت‌های تدریستان بهبود پیدا کرده است. در جریان اجرای درس پژوهی معمولاً یک معلم باتجربه، تدریس می‌کند و بقیه معلمان تدریس را مشاهده و ارزیابی می‌کنند. این عمل باعث می‌شود معلمانی که تدریس را مشاهده می‌کنند در خصوص روش تدریس، فعالیت‌های دانش‌آموزان در کلاس، رسانه‌ها و فناوری‌هایی که در تدریس استفاده می‌شود، نحوه ایجاد انگیزه معلم، نحوه مدیریت کلاس توسط معلم و نحوه ارزشیابی معلم، تجارب مفیدی کسب کنند و نگاه انتقادی به‌منظور حل مشکلات تدریس نیز تجربه مؤثرتری برای معلمان فراهم می‌کند؛ چرا که باعث می‌شود در جریان ارزیابی تدریس توسط سایر معلمان، نقایص تدریس مشخص شده و بر سر روش‌های جایگزین ممکن برای رفع نقایص، بحث‌های عمیقی بین معلمان صورت می‌گیرد که همه این‌ها باعث ارتقاء مهارت تدریس معلمان می‌شود. برخی از معلمان در گروه‌های درس پژوهی ممکن است مهارت استفاده از یک روش تدریس یا یک رسانه یا را نداشته باشند که با مشاهده تدریس معلمان باتجربه و بحث‌ها و گفتگوهایی که بین آن‌ها ردوبدل می‌شود، این مهارت را پیدا می‌کنند که در کلاس خودشان از آن رسانه استفاده کنند یا روش تدریس موردنظر را به‌خوبی به‌کارگیرند.

۳- مهارت درس پژوهشی: شامل ۲ دسته فرعی مهارت انجام درس پژوهی و مهارت گزارش‌نویسی پژوهش.

به گفته معلمان با شرکت در گروه درس پژوهی مهارت آن‌ها در انجام درس پژوهی و گزارش‌نویسی درس پژوهی بهبود پیدا کرده است. معلمان شرکت‌کننده در گروه درس پژوهی به کمک همدیگر باید درس پژوهی را طراحی و اجرا کنند و در پایان، گزارش آن را بنویسند. معلمان در این جریان، کاملاً فعال‌اند و از تجربه همدیگر بهره می‌برند. آن‌ها با انجام یک فعالیت مشارکتی، به یادگیری مؤثری دست خواهند یافت. کاملاً واضح است که درگیر شدن در اجرای یک فعالیت، بهترین و مؤثرترین تجربه یادگیری است. معلمان از طریق تعامل با یکدیگر و تجربه عملی درس پژوهی، مهارت انجام درس پژوهی و گزارش‌نویسی آن را به

شکل مؤثری کسب خواهند کرد. بنابراین می‌توان گفت که معلمان باتجربه عملی انجام درس پژوهی و گزارش‌نویسی آن، احساس کردند که مهارت انجام درس پژوهی را پیدا کرده‌اند و این احساس ارزشمندی است؛ چرا که به آن‌ها جرأت می‌دهد بعدها از این شیوه جهت درگیر شدن در حل مسائل تدریس استفاده کنند.

بُعد نگرش

۱- **تمایل به همکاری:** شامل ۳ دسته فرعی همکاری در ارتقاء دانش همکاران، همکاری در ارتقاء مهارت همکاران، همکاری در حل مسائل همکاران.

تجربه معلمان شرکت‌کننده در گروه درس پژوهی نشان داد که تمایل به همکاری در معلمان تقویت شده است. آن‌ها بیان نمودند که در اثر این تجربه به‌منظور ارتقاء دانش، مهارت و حل مسائل همکارانشان تمایل دارند با آن‌ها همکاری کنند. این تمایل می‌تواند ناشی از کسب تجربه آن‌ها در یک کار گروهی و مشارکتی باشد. معمولاً در کلیه مراحل درس پژوهی، همکاری و مشارکت بین معلمان، عنصر اصلی است و بدون همکاری، موفقیتی به وجود نمی‌آید. تمرین موفقیت‌آمیز کارهای گروهی و مشارکتی برای معلمان، تجربه ارزشمندی ایجاد می‌کند و تمایل به انجام چنین کارهایی را در آن‌ها تقویت می‌کند. آن‌ها با کسب این تجربه درمی‌یابند که به همدیگر نیاز دارند و به‌تنهایی قادر به حل مسائلمان نیستند. آن‌ها از طریق تجربه درس پژوهی به این نکته پی می‌برند که از طریق همکاری، هم خودشان نفع می‌برند و هم به دیگران نفع می‌رسانند.

۲- **تمایل به مذاکره:** شامل ۳ دسته فرعی مذاکره به‌منظور یادگیری از همکاران، مذاکره به‌منظور یاددهی به همکاران، مذاکره به‌منظور حل مسائل همکاران.

معلمان در گروه‌های درس پژوهی به اهمیت مذاکره پی برده‌اند و ارزش آن را در حل مسائل، درک کرده‌اند؛ بنابراین با کسب این تجربه، تمایل به مذاکره در آن‌ها افزایش یافته بود. در جریان طراحی و اجرای درس پژوهی، مذاکرات متعددی بین معلمان صورت می‌گیرد. شاید بتوان گفت که بسیاری از مسائل تدریس از طریق مذاکره بین معلمان، حل می‌شود؛ از طرف دیگر از طریق مذاکره است که معلمان می‌توانند از یکدیگر بیاموزند. در گروه‌های درس پژوهی، معلمان از طریق مذاکره هم می‌توانند از همکارانشان یاد بگیرند و هم می‌توانند به آن‌ها

یاد بدهند و به کمک هم مسائل را حل نمایند. بنابراین تجربه موفقیت‌آمیز مذاکره در درس پژوهی، تمایل به مذاکره را در بین معلمان افزایش خواهد داد.

۳- کسب رضایت درونی: شامل ۲ دسته فرعی رضایت درونی از یادگیری، رضایت درونی از حل مسئله در تدریس.

در گروه‌های درس پژوهی، معلمان اظهار رضایت از یادگیری و رضایت از حل مسئله داشتند. برخی از معلمان، ممکن است در دانش و مهارت تدریس، ضعف داشته باشند که با شرکت در گروه‌های درس پژوهی و بهره‌گیری از تجارب سایر معلمان، این ضعف آن‌ها برطرف خواهد شد؛ از این رو رضایت درونی برای آن‌ها حاصل می‌شود. معلمانی هم که به دیگران کمک می‌کنند و مشکل آن‌ها را حل می‌کنند به نوع دیگری رضایت درونی کسب می‌کنند. همچنین کاملاً واضح است که هر انسانی بعد از اینکه موفق به حل مسئله‌ای می‌شود، رضایت درونی برایش حاصل می‌شود؛ شرکت در گروه‌های درس پژوهی می‌تواند این تجربه را برای معلمان فراهم نماید.

۴- ایجاد انگیزه و علاقه: شامل ۳ دسته فرعی ایجاد انگیزه جهت انجام درس پژوهی، ایجاد انگیزه نسبت به تدریس و یادگیری، افزایش علاقه نسبت به حل مسائل تدریس.

معلمان شرکت‌کننده در گروه‌های درس پژوهی بیان کردند بعد از انجام این فعالیت، انگیزه بیشتری برای انجام درس پژوهی و حل مسائل تدریس پیدا کرده‌اند. در گروه‌های درس پژوهی، تجربه حل مسئله و احساس مفید بودن به معلمان انگیزه‌ای دوچندان می‌دهد تا در آینده، علاقه بیشتری به تدریس و یادگیری و حل مسائل از طریق درس پژوهی داشته باشند. زمانی که معلمان احساس می‌کنند قادر به حل مسائل تدریس و یادگیری هستند، انگیزه آن‌ها برای انجام این کار تقویت می‌شود. این انگیزه از آنجا ناشی می‌شود که آن‌ها در یک کار گروهی و مشارکتی تجارب خوبی کسب کرده‌اند و موفق بوده‌اند. دانش و مهارتی که معلمان در جریان اجرای درس پژوهی پیدا می‌کنند، انگیزه و علاقه آن‌ها نسبت به تدریس و یادگیری را افزایش می‌دهد چرا که احساس می‌کنند که معلمی توانمند هستند و قادرند مسائل تدریس را در تعامل با همکارانشان حل نمایند.

به‌طور خلاصه، تحلیل تجارب معلمان شرکت‌کننده در گروه‌های درس پژوهی نشان داد جستجو برای جمع‌آوری اطلاعات به‌منظور طرح درس نویسی و تدریس باعث شده بسیاری

از مسائل آن‌ها در حوزه تدریس و یادگیری برطرف شود و اطلاعات آن‌ها افزایش یابد. گفتمان در گروه درس پژوهی بین معلمان باعث شده مسائل آن‌ها در حوزه تدریس و یادگیری حل شود و ضعف آن‌ها در دانش و مهارت تدریس، برطرف شود. معلمان در گروه‌های درس پژوهی در مورد محتوا و روش تدریس مؤثر برای آن محتوا مدت‌ها بحث و گفتگو می‌کنند. آن‌ها برای حل مسئله، جلسات متعددی تشکیل می‌دهند. تجارب معلمان حاکی از آن بود که وجود معلمانی باتجربه در گروه درس پژوهی این امکان را برای سایر معلمان به وجود آورده که از تجارب آن‌ها استفاده کنند. برخی از معلمان در دانش موضوعی ضعف دارند که در این جریان، می‌توانند به‌طور مستقیم و غیرمستقیم از تجارب معلمان باتجربه بهره‌مند شده و ضعف خود را برطرف سازند. مشاهده تدریس دیگران این امکان را برای سایر معلمان به وجود می‌آورد که دانش تدریس را مورد مشاهده و ارزیابی قرار دهند. نقد و بررسی طرح درس و تدریس به آن‌ها کمک کرده تا ضعف خود را در این زمینه برطرف سازند و از سایر معلمان بیاموزند. این فعالیت برای معلمان این امکان را به وجود می‌آورد که از تجارب سایر معلمان استفاده کنند و انتقاد کردن و انتقادپذیری را تمرین کنند. درس پژوهی فرصت اظهارنظر، انتقاد، مطالعه، پژوهش، تفکر، نوآوری، و ... را برای معلمان فراهم می‌سازد که این فرصت‌ها، برای توسعه حرفه‌ای بسیار ارزشمند هستند. معلمان همواره در گروه‌های درس پژوهی سعی دارند برای حل مسائل تدریس، بهترین و خلاقانه‌ترین روش‌ها را پیدا کنند که این می‌تواند به توسعه تفکر خلاق آن‌ها کمک کند. برای دستیابی به یک طرح درس خوب، روش تدریس مناسب، رسانه‌های مناسب، روش ارزشیابی مطلوب و ... بحث و گفتگوهای مداومی ترتیب می‌دهند. با جستجوی اطلاعات و مطالعه منابع مختلف، دانش خود را توسعه داده و به دیگر اعضای گروه هم منتقل می‌کنند. تبادل تجربیات در گروه، مشاهده تدریس همکاران، ارزیابی و نقد تدریس اول، بحث‌هایی پیرامون اصلاح تدریس اول، ارزیابی مجدد تدریس و ... می‌تواند تجارب مفیدی در اختیار معلمان قرار دهد. درس پژوهی فرصتی مغتنم برای کسب تجربه از همکاران را فراهم می‌آورد. درگیر شدن عملی معلمان در حل مسئله مرتبط با تدریس، مهارت‌های آن‌ها را ارتقاء می‌بخشد. جو مطلوب مشارکت و همکاری در گروه‌های درس پژوهی و نتیجه مطلوبی که این فعالیت به همراه دارد باعث می‌شود نگرش معلمان شرکت‌کننده در گروه‌های درس پژوهی نیز تقویت شود.

شکل ۲.

در کل با توجه به شکل شماره ۲ می‌توان گفت شرکت معلمان در گروه‌های درس پژوهی مدارس می‌تواند پیامدهای مؤثری در سه بعد دانش، مهارت و نگرش برای معلمان داشته باشد. در بعد دانش: دانش محتوایی، دانش تدریس، و دانش درس پژوهی؛ در بعد مهارت: مهارت‌های فکری، مهارت تدریس، و مهارت درس پژوهی؛ و در بعد نگرش: تمایل به همکاری، تمایل به مذاکره، کسب رضایت درونی، و انگیزه و علاقه آن‌ها توسعه‌یافته است. این پیامدها در نهایت به توسعه حرفه‌ای آن‌ها کمک می‌کند. از نظر معلمان شرکت‌کننده در گروه‌های درس پژوهی، عواملی که باعث موفقیت آن‌ها شده و به توسعه حرفه‌ای آن‌ها کمک کرده عبارت‌اند از: درگیری فعالانه با موضوع، مطالعه، تحقیق و جستجو، بحث و گفتگو بین همکاران، کارگروهی و مشارکتی، استفاده از تجارب معلمان با تجربه، تعامل با همکاران، مشاهده تدریس همکاران، تدریس در حضور همکاران، ارزیابی تدریس‌ها، انتقاد از تدریس‌ها، تلاش برای حل مسئله، جستجوی روش‌های نوآورانه برای تدریس، احساس موفقیت، یادگیری در یک موقعیت واقعی.

منابع

- استیپانک، جنیفر، اپل، گری، لیونگ، ملیندا، مانگان، میشل تورنر، و میتشل، مارک (۱۳۸۹). *هدایت درس پژوهی راهنمایی عملی برای معلمان و مدیران*. (ترجمه رضا ساکی و داریوش مدنی). تهران: انتشارات حکمت علوی. (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی، ۲۰۰۷).
- خاکباز، عظیمه السادات، فدایی، محمدرضا، موسی‌پور، نعمت‌الله (۱۳۸۷). تأثیر درس پژوهی بر توسعه حرفه‌ای معلمان ریاضی. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۹۴، ۱۴۶-۱۲۳.
- دانایی فرد، حسن، و امامی، مجتبی (۱۳۸۶). استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده بنیاد. *اندیشه مدیریت*، ۱ (۲)، ۹۷-۶۹.
- دانش پژوه، زهرا (۱۳۸۲). سنجش مهارت‌های حرفه‌ای معلمان دوره راهنمایی (علوم و ریاضی). *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۲ (۶)، ۹۴-۶۹.
- دانش پژوه، زهرا، و فرزاد، ولی اله (۱۳۸۵). ارزشیابی مهارت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۵ (۱۸)، ۱۷۰-۱۳۵.
- طاهری، مرتضی، عارفی، محبوبه، پرداختچی، محمدحسن، و قهرمانی، محمد (۱۳۹۲). کاوش فرایند توسعه حرفه‌ای معلمان در مراکز تربیت معلم: نظریه داده بنیاد. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۱۲ (۴۵)، ۱۷۶-۱۴۹.
- کریمی، فریبا (۱۳۸۷). مطالعه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی. *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار*، ۲ (۴)، ۱۶۶-۱۵۱.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۷۹). *بازاندیشی فرایند یاددهی- یادگیری و تربیت معلم*. تهران: انتشارات مدرسه.
- Buczynski, S., & Hansen, C. B. (2010). Impact of professional development on teacher practice: Uncovering connections. *Teaching and Teacher Education*, 26 (3), 599-607.
- Chokski, S., & Fernandez, C. (2004). Challenges to importing Japanese lesson study: Concerns, misconceptions and nuances. *Phi Delta Kappan*, 85 (6), 520-525.
- Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Darling-Hammond, L., Wei, R. C., Andree, A., Richardson, N., and

- Orphanos, S. (2009). *Professional learning in the learning profession: A status report on teacher development in the United States and abroad*. Dallas, TX: National Staff Development Council.
- Dubin, J. (2010). Growing together: American teachers embrace the Japanese art of lesson study. *Education Digest*, 75 (6), 23-29.
- Fairbanks, C. M., & LaGrone, D. (2006). Learning together: Constructing knowledge in a teacher research group. *Teacher Education Quarterly*, 33 (3), 7-25.
- Fang, Y. P., Lee, K. E. C., & Haron, S. T. (2009). Lesson study in mathematics: Three cases from Singapore. In K.Y. Wong, P.Y. Lee, B. Kaur, P.Y. Foong, & S.F. Ng (Eds.), *Mathematics education – The Singapore journey* (104–129). Singapore: World Scientific.
- Guskey, T. (2002). Professional development and teacher change. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 8 (3/4), 381–391.
- Guskey, T., (2009). Closing the knowledge gap on effective professional development. *Educational Horizons*, 87 (4), 224-233.
- Hashimoto, Y., Tsubota, K., & Ikeda, T. (2003). *Ima Naze Jugyo Kenkyu Ka: Sansujugyo no Saikochiku*. Tokyo: Toyokan-Shuppan. (Why lesson study now: restructuring Math lessons).
- Lewis, C. C. (2002). *Lesson study: A handbook of teacher-led instructional change*. Philadelphia, PA: Research for Better Schools.
- Lewis, C., & Hurd, J. (2011). *Lesson study step by step: How teacher learning communities improve instruction*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Lewis, C., & Tsuchida, I. (1997). Planned educational change in Japan: The case of elementary science instruction. *Journal of Educational Policy*, 12 (5), 313-331.
- Lewis, C., & Tsuchida, I. (1998). A lesson is like a swiftly flowing river: Research lessons and the improvement of Japanese education. *American Educator*, Winter, 14-52.
- Lewis, C., Perry, R., & Hurd, J. (2004). A deeper look at lesson study. *Educational Leadership*, 61 (5), 18–23.
- Lim, C., Lee, C., Saito, E. & Haron, S. (2011). Taking stock of Lesson Study as a platform for teacher development in Singapore, *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 39 (4), 353-365.
- Mezirow, J., Taylor, E., & Associates (2009). *Transformative learning in practice: Insights from community, workplace and*

higher education. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Murata, A. (2011). Introduction: Conceptual overview of lesson study. In Hart, L., Alston, A., & Murata, A. (Eds.), *Lesson study research and practice in mathematics education* (1-12). New York, NY: Springer.

Olson, J. C., White, P., & Sparrow, L. (2011). Influences of lesson study on teachers' mathematics pedagogy. In Hart, L. C., Alston, A., & Murata, A. (Eds.), *Lesson study research and practice in mathematics in education*. New York, NY: Springer.

Sagor, R. (1992). *How to conduct collaborative action research*. Alexandria, VA: ASCD.

West, C. (2011). Action Research as a Professional Development Activity, *Arts Education Policy Review*, 112 (2), 89-94. Available at: <http://dx.doi.org/10.1080/10632913.2011.546697>.

Yoshida, M. (2005). An overview of lesson study. In Wang-Iverson, P., & Yoshida, M. (Eds.) *Building our understanding of lesson study* (3-15). Philadelphia, PA: Research for Better Schools.

